

Rahapesu Andmehüüroo
Pronksi 12
10117 TALLINN
info@fiu.ee

Meie: 09.05.2023 nr 22

Pangaliidu selgitustaotlus rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse paragrahvi 44 rakendamise kohta (vara edasikandmise piirang)

Hiljuti on nii pankade kui laiema avalikkuse ette jõudnud mitmeid olulisi arenguid, mis tõenäoliselt mõjutavad rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse (edaspidi *RahaPTS*) praktilise rakendamise tava. Riigikohtu lahend asjas nr 2-21-3552¹, mis puudutab põhimakseteenuste osas kliendisuhete lõpetamise vormi, Õiguskantsleri 10.04.2023 kirjas² antud hinnang *RahaPTS* § 44 põhiseaduspärasuse kohta ja äriregistri seaduse muudatused seoses äriühingu asutamise nõuete leebemaks muutmisega selgitavad ja suunavad senist rakendamist ümber hindama. Käesoleva pöördumise ajendiks on vajadus teada saada Rahapesu Andmehüüroo (edaspidi *RAB*) ootuseid spetsiifilisemalt seoses *RahaPTS*-s kehtestatud vara edasi kandmise piirangutega.

Kehtiva *RahaPTS* § 44 lõike 1 järgi võib kohustatud isik *RahaPTS* 3. peatüki 5. jaos sätestatu rakendamisel kanda kliendi vara üksnes kontole, *mis on avatud Eestis äriregistrisse kantud krediitiasutuses või välisriigi krediitiasutuse filiaalis või krediitiasutuses*, mis on registreeritud või mille tegevuskoht on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis või riigis, kus kehtivad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/849 nõuetega võrdväärsed nõuded. Paragrahvi 44 lõike 1 teise lause järgi võib erandjuhul vara kanda *muule kui kliendi kontole*, teavitades sellest *RAB*-i vähemalt seitse tööpäeva ette ja tingimusel, et *RAB* ei kehtesta *RahaPTS* §-s 57 nimetatud piirangut. *RahaPTS* § 44 lõike 2 järgi rakendatakse *RahaPTS* § 27 lõikes 2 sätestatud viisil asutatavale äriühingule konto avamise korral *RahaPTS* § 44 lõikes sätestatud, kui *RAB* ei ole *RahaPTS* § 55 alusel tehtud ettekirjutusega teistsugust korda ette näinud.

¹ Vt arvutivõrgus: <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=2-21-3552/52>

² Vt arvutivõrgus:

https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/Vara%20edasikandmise%20piirangud%20raha pesu%20ja%20terrorismi%20rahastamise%20t%C3%B5kestamise%20seaduses.pdf

Palume selgitustaotlusega vastust järgmistele küsimustele.

Soovime aru saada, milliselt hindab RAB RahaPTS § 44 lõike 1 esimese ja teise lause mõttes võimalusi erakorralisel lõpetamisel vara edasi kanda.

- 1) Kas RahaPTS § 44 lõike 1 mõttes võib kohustatud isik erakorralisel kliendisuhte lõpetamisel, kui RAB ei kehtesta teistsugust piirangut, erandjuhul kanda kliendi vara mõne teise isiku kontole, sh ja kuna seaduses vastav piirang puudub, sellisele kontole, mis on avatud makseasutuses või väljaspool lõikes 1 nimetatud geograafilise piirkonna krediidasutuses avatud kontole?
- 2) Kas RahaPTS § 44 lõike 1 teist lauset võib tõlgendada ka võimalusena anda vara üle füüsiliselt, eeskätt juhul, kui krediidasutuses hoitav vara ei ole kontoraha (näiteks seifis/hoiulaekas hoitav muu vara või sularaha)? Leiame, et kuivõrd sularahana väljavõtmist nimetatud säte grammatiliselt ei käsitle, siis kas olukorras, kus kliendil ei ole osutunud võimalikuks informeerida panka kontost vara edasi kandmiseks, on sätte rakendamisel, seejuures riske kohaselt hinnates ning RAB poolt käsutuspiirangu mitte seadmisel, võimalik lubada kliendil sularaha välja võtmine (alternatiiviks omandiõigust enam piiravam vara edasi kandmise üleüldse mitte võimaldamine)? Märkime, et sularahana väljastamise osas on sarnasele järeldusele jõutud Finantsinspektsiooni rahapesu tõkestamise juhendi punktis 6.3.4.
- 3) Milliseid riske peaks kohustatud isik veel jälgima vara edasi kandmise teavituse tegemise eelselt?
- 4) Palume RAB-i hinnangut RahaPTS § 44 lõike 2 tõlgendamisele seoses 01.02.2023 jõustunud äriregistri seaduse muudatustega, millega mh kehtestati, et osakapitali sissemakse võib olla ka üks eurosent. Pangaliidu rahapesu tõkestamise toimkonna poolt koondatud esmase tagasiside põhjal saame öelda, et nn stardikontode taotluste arv on hüppeliselt suurenenud, mis viitab, et leevenenud asutamisnõudeid on huvilised usinalt kasutama hakanud. Vastavalt RahaPTS § 27 lõikele 2 peavad asutamisel oleva äriühingu esindajad krediidasutusel võimaldama hoolsusmeetmete kohaldamist ja sõlmima selle konto kohta arvelduslepingu kuue kuu jooksul konto avamisest arvates. RahaPTS § 44 lõike 2 kohaselt kehtivad sellistele stardikontodele põhimõtteliselt sarnased piirangud, kus kuhugi mujale kui kliendi kontole raha (isegi 1 senti) kandmiseks tuleb RAB teavitada ja RAB peaks ettekirjutusega sekkuma edasikandmise piiramiseks. Kas RahaPTS § 44 lõike 2 mõttes kohustatud isik võib juriidilise isikuga erakorralisel kliendisuhte lõpetamisel kanda vara juriidilise isiku esindaja kontole, mis on avatud RahaPTS § 44 lõike 1 esimese lauses toodud asutuses? Kas sellisel juhul on vara kandmiseks vaja eelnevalt teavitada Rahapesu Andmebürood? Juhime tähelepanu, et olukorra võib kvalifitseerida eraldi tüüpjuhtumina, kus kliendist juriidilise isiku vahendeid soovitakse kanda ettevõttega seotud füüsilise isiku (juhatuse liige ja/või omanik) kontole. Grammatiliselt

tõlgendades on ka selline olukord „muu kui kliendi (ehk sama isiku) konto“, kuid riskantsuse mõttes ei ole tegemist samaväärse olukorraga kui näiteks juhul, kui vahendid kantakse edasi kolmandale isikule, kellega seni nähtav seos on puudunud.

Seetõttu peame võimalikuks, et ebaühtlane RahaPTS § 44 tõlgendamine ning rakenduspraktika viib üleraporteerimiseni ehk et teavitamise protsess RAB-le käivitub kõikidel ühe eurosendiste makse tagastamiste juhtudel, sh asutaja enda kontole (kui stardikontot ei vormistata arvelduskontoks).

Ülaltoodud asjaolusid ja küsimuste praktilist iseloomu arvestades leiame, et oleks tervitatav, kui RAB annaks RahaPTS § 56 lõike 1 kohaselt juhendi nimetatud sätete rakendamiseks, kuna see puudutab lisaks pankadele veel väga suurt osa ettevõtjatest. Peame oluliseks saada kinnitus selle kohta, millal RAB ootab pankade poolt teavituste saatmist RahaPTS § 44 lõike 2 olukorras – nt piirmäära kehtestamine, lähtumine riskipõhisest lähenemisest ja ebaharilikkuse või kahtlaste tehingute riskifaktoritest vm. Leiame, et kuivõrd RahaPTS § 44 lõige 2 viitab lõike 1 rakendamisele, mis omakorda viitab RahaPTS 3. peatüki 5. jaole, siis oleks riskipõhise lähenemisega vastuolus, ebaproportsionaalne ja ebamõistlik rakendada kohustuslikku teavitamist juhtudel, kui kohustatud isik ei tuvasta ebaharilikkust, kahtlust või võimatust täita enda poolt hoolsusmeetmeid.

Täiendavate küsimuste korral vastame meeleldi.

Lugupidamisega,

/allkirjastatud digitaalselt/

Katrin Talihärm
Tegevdirektor